

27 gedichten & Geen lied

Ramsey Nasr (°1974) is al jaren een gevierd toneelspeler, maar hij blijkt nu ook een dichter te zijn: begin 2000 kwam zijn bundel *27 gedichten & Geen lied* uit. Op het eerste gezicht een eigenaardige combinatie: het theatrale tonen en het poëtische zeggen, de podiumact en het intieme bureauwerk. Toch gaat het in beide gevallen om een vertolking, wat volgens Van Dale in één adem ‘onder woorden brengen’ en ‘uitbeelden’ kan betekenen. Of Ramsey Nasr het nu geschreven of gesproken doet, hij voegt aan de bestaande werkelijkheid een fictieve, talige laag toe. We mogen dan ook aannemen dat de werkelijkheid voor Nasr maar de halve waarheid is. De andere helft is niet feitelijk, maar lyrisch, dramatisch, verbeeldend.

De titel van deze bundel valt op. Allereerst is er het &-teken, geconnoteerd met wat klassiek en romantisch is. Ook het lettertype van ‘27 gedichten’ is één en al krul en ganzenveer. Deze afdeling is dan ook - hoe kan het anders - opgedragen aan een vrouw: Inge, ‘mijn lief, mijn oeverloos verdriet’ (p. 17). Het betreft dus De Liefde, niet speels of lief, maar groots en meeslepend. ‘De hemelen beweeg ik. Ik verzet / De bergen die mij tegenstaan naar elders.’ (p. 7) Nasr meent het. Hij manifesteert zich als almacht in zijn poëzie, die een alternatief wil bieden tegen de teloorgegangene ‘kindermelodie’. ‘Ik kan opnieuw beginnen’, meent hij, niet meer als onschuldig kind, maar als dichter.

Hij neemt de grote, klassieke onderwerpen

op, maar ook de actuele. Het gedicht '13-3-'96' is een gelegenheidsgedicht - op zich ook een klassiek genre - over het drama in Dunblane. Hij wendt hier zijn dichterlijke almacht aan om het gedicht te besluiten met 'Er zijn geen zestien kleuters dood.' (p. 12) Het gedicht is in een strak vormelijk keurslijf gedwongen, is dus op-en-top gedicht, geconstrueerd. Zo wil het een volmaakt alternatief bieden aan de werkelijkheid, gehoorzamend aan eigen, poëtische wetten. De vergeefsheid van die poging is des te schrijnender: ze zijn wel dood, die zestien kleuters. 'Vooreerst ontken ik deze boosheid', zeg de dichter, maar het poëtisch bevestigen of ontkennen is hier steriel.

Toch bieden deze gedichten natuurlijk meer dan het getuigen van hun eigen machteloosheid. Het gedicht 'De graaf van Coûfontaine' bijvoorbeeld verenigt op prachtige wijze de vergankelijkheid van de mens en het eeuwige voortbestaan van de banale werkelijkheid. Een stervende graaf weigert zijn eigen dood onder ogen te zien. Helemaal verstijfd wordt hij voorbijgestoken door de banaliteit, die hem overleeft:

*Achter de stroop de jam
De plakken kaas zag hij
Het fonkelnieuwe brood
Dat hard en prachtig lag. (p. 8)*

Hier is duidelijk ook met klanken gewerkt. Er is een overheersing van de a-klank, met na een pauze in de voorlaatste regel een triomfstoot van a's om het gedicht af te sluiten: helder en simpel, een slag in het gezicht van de stervende graaf.

Nasr is niet lieflijk, hij spaart de gruwel niet. In het gedicht 'Domme Julia' (p. 28) combineert hij de gruwel met de naïviteit:

*Domme Julia
Wat heb je gedaan
Je grote oogjes uitgedoofd
Je keeltje gestikt
Je navel doorboord
Je vingers verknijpt
Je lijffe vermoord
Door domme domme gedachten*

Even lijkt het gedicht dus over Julia te gaan, wat ook door de titel gesuggereerd wordt. De volgende regel luidt echter 'Ik ben hier' en de rest van het gedicht is een uitgesponnen, freewheelende manifestatie van de dichter. Het gedicht gaat over 'ik', de held: 'Ik kom eraan liefste', de engel: 'Ik trek mijn zware vleugels aan', de superman: 'uit mijn hielen allebei spuit lichtblauw gas'. De dichter beschrijft zijn lichaam, hoe het brandt, barst en knalt. De heroïsche reddingsactie die de dichter onderneemt krijgt steeds meer een erotisch tintje: hij stijgt en stijgt, hij hijgt en hijgt, blijkens de korte hortende zinnestelsels. Hij zoekt de randen van haar 'holle lijf'.

*Ik brand
Ik ben hel lichtend in je
Voel je mij
Ik kom eraan liefste
Ik kom eraan*

Zo eindigt het gedicht, zonder punt, in de leegte van het blad vindt de dichter zijn hoogtepunt. Eros en thanatos worden hier samengebracht in een misogyn gedicht. 'Ik' is de vervulling, het licht, het subject, 'jij' is hol, dom, verknipt.

Het tweede deel van de bundel heet 'Geen lied', niet langer in een krullerig, maar in een nuchter, eenvoudig lettertype genoteerd. Het is ook niet opgedragen aan een vrouw, maar is

‘Voor mijn ouders’. Het is een dertig bladzijden lange tekst die alles kan/mag zijn behalve een lied. Het zou uiteraard niet nodig zijn het genre zo uitdrukkelijk te ontkennen als niet alles erop wees dat deze tekst een lied was. En wel een fataal lied: een Orpheus-zang, een sirenenlied. De eerste regels ervan luiden: ‘Het klagen is begonnen. Vanaf hier/Draait zich een lange grijze treurzang om’. De laatste regel echoot: ‘Mijn klagen is begonnen vanaf hier.’ Ook elders in het gedicht komt dit refrein aan bod. Het gedicht kent geen eindpunt, het herbegint telkens opnieuw. Zo verstrikt en verstikt het de lezer en de dichter. Toch verzet de dichter zich daartegen:

*Geen lied voor mij, nooit meer en geen sirenen
Om mij omlaag te trekken met een lied
Onder de golven. Er is geen sirene.
Geen lied voor mij. Tussen de dode sterren
Wil ik niet hangen als een evenbeeld
Van steen; er zijn allang geen sterren meer.
Geen lied voor mij. Ik hoef niet zogenaamd
Terug te komen in een zwaan, merci,
En ook de kans dat er een man met bliksem
Ergens te wachten staat om toe te slaan,
Is als een schaap met gouden kleren aan:
Nihil en nul. Vandaag voor mij geen lied. (p. 69)*

De dichter verzet zich tegen de romantische illusies: er is volgens hem geen sirene, er zijn geen sterren, er is geen man met een bliksem. Heel nadrukkelijk wijst hij het lied, verraderlijke drager van die beelden, tot vier maal toe af. Hij wil nuchter zijn, zich niet laten meeslepen. Vandaar ook de wanhopige titelgeving, geen lied, in rechte letters, waarmee hij zijn zang wil bezweren. Het belangrijkste motief in deze zang is het zingen zelf, de onmogelijkheid daarvan en tegelijk de onmogelijkheid om eraan te ontsnappen. De dichter is gedoemd tot een poëtische beleving van de werkelijkheid, tot de valstrikken van de verbeelding en de bedwelming van het lied.

Toch is ‘geen lied’ een beetje te hoog gegrepen: de intensiteit ervan staat niet in verhouding tot de lengte. Dan verkies ik de 27 gedichten, waarvan er althans een paar blijven haperen in de lezer. Nasr durft wat, hij neemt zich niet tegen zichzelf in bescherming door ironie of nuance. Dat maakt deze bundel een combinatie van pruts en pracht.

Elke Brems

RAMSEY NASR, *27 gedichten & Geen lied*, Uitgeverij Thomas Rap, Amsterdam, 2000, 72 p.

Ik hou van mij

Het gebeurt in de Nederlandse letteren wel vaker dat een bepaalde mythische figuur een auteur telkens weer inspireert. Zo laat Harry Mulisch zich al decennia op sleeptouw nemen door de Egyptische schrijfgod Toth, Jeroen Brouwers door de melancholische Orpheus, Gerard Reve door de maagd Maria en Hugo Claus door het verzamelde pantheon, Oedipus voorop. Stilaan mag ook Willem Melchior zich de discipel van zo'n opperwezen noemen: in zijn boeken draait alles om Narcissus.